

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΑΝΩΤΗ

Γυμνασιάρχου

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Δεκατέσσερα χρόνια πέρασαν από τη διακοπή της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στα γυμνάσια της Ελλάδος. Στη θέση τους διδάχτηκαν μεταφράσεις αρχαίων ελληνικών κειμένων και μ' αυτό επιδιώχθηκε ή αντικατάσταση της μύησης από την πληροφόρηση. Και γι' αυτή την πληροφόρηση φάνηκαν αρκετές οι τέσσερες ώρες την εβδομάδα, γεγονός που έναρμονίζεται απόλυτα με τη λατρεία της ταχύτητας, της ύποταγής των πάντων στη δυναστεία του ρέοντος χρόνου.

Όπως συμβαίνει πάντοτε όμως, οί «δοκούντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν» δὲν πετυχαίνουν τίποτε περισσότερο από μια πρόσκαιρη διατάραξη της επιφανείας, ἐνῶ τὰ βάθη τῶν καρδιῶν μας ἀκολουθοῦν ἄλλους ἀστερισμούς.

Ἔτσι ὕστερ' ἀπὸ δεκαετῶν ἐτῶν πειραματισμὸ βρισκόμαστε ἐδῶ μαζεμένοι ἄνθρωποι ἰδιώτες χωρὶς καμμιά σχέση μὲ τὴν ἐξουσία καὶ τὸ κατεστημένο, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ γνώμη, πὺ κανένας δὲν μᾶς τὴ ζήτησε. Ἔτσι ὁμως συμβαίνει στὸν τόπο μας τοῦλάχιστον ἡ μοῖρα του (καὶ ἡ δόξα του) γράφεται ἀπὸ ἀκάλεστους καὶ ἀνεπίσημους, πὺ τελικὰ ὁ λαὸς μας τοὺς δέχεται σὰν ἀπεσταλμένους.

Μὲ τὴν αἴσθηση μιᾶς τέτοιας ἀποστολῆς ἔρχομαι στὸ θέμα μου, πὺ εἶναι ἡ πρόταση ἐνὸς τύπου Ἀναγνωστικῶ, πὺ θὰ χρησιμεύσει στοὺς Ἑλληνες γυμνασιόπαιδες, ὅταν θ' ἀρχίσουν πάλι νὰ διδάσκονται τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἐκεῖνῶ μὲ βάση τὴν ἐμπειρία ἀπὸ τὴν περιθωριακὴ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, ὅπως διδάχτηκαν στὰ «κρυφὰ σχολεῖα» ἕξι χρόνια τώρα. Τὸ σημερινὸ παιδὶ κουρασμένο ἀπὸ τὴν πρόσληψη πολλῶν γνωστικῶν στοιχείων, δὲν δέχεται εὐκόλα μιὰ θεωρητικὴ διδασκαλία γλωσσικοῦ ὕλικου ἄπαιτεῖται λοιπὸν ἀφθονὴ προσφορὰ κειμένων. Τὰ κείμενα εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας, δηλαδὴ ἀποτελοῦν καὶ ἀσκήσεις γιὰ λήψη παραδειγμάτων ἀλλὰ καὶ τὸν τελικὸ σκοπὸ τῆς ὅλης διεργασίας.

Ἔτσι τὸ μάθημα ἀρχίζει μὲ μιὰ ἄσκηση-κείμενο, πὺ πρέπει νὰ εἶναι ἡ πεποιημένο (Ἐπίμετρο 1) ἢ ἀπὸ αὐθεντικὸ κείμενο. Ἐπειδὴ ὁμως ἕνα αὐθεντικὸ κείμενο δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει πολλὰ παραδείγματα τοῦ ἴδιου γραμματικοῦ φαινομένου, θὰ πρέπει νὰ ἀπαρτισθεῖ ἡ ἄσκηση ἀπὸ ἐπιλεγμένες περιόδους. (Ἐπίμ. 2). Σ' αὐτὸ ἡ πεποιημένη ἄσκηση πλεονεκτεῖ, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ ἔχει ἐνιαῖο θέμα. Πάντως τὰ κείμενα τῶν ἀσκήσεων πρέπει νὰ ἀναφέρονται σὲ στοιχεῖα ἱστορικὰ ἢ βιογραφικὰ γνωστά, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση προσφέρονται διασκευὲς τῶν κειμένων, πὺ διδάσκονται ἀπὸ μετάφραση στὴν ἴδια τάξη. (Ἐπίμ. 3). Ἀμέσως μετὰ τὸ κείμενο τῆς ἀσκίσεως ἀκολουθεῖ λεξιλόγιο ἀγνώστων λέξεων, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ εἶναι λίγες, γιὰ νὰ ἐπικεντρωθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον στὰ γραμματικὰ φαινόμενα.

Ἀκολουθοῦν οἱ πίνακες τοῦ ἀναλόγου κεφαλαίου τῆς γραμματικῆς, ὅπως λ.χ. παραδείγματα ὀνομάτων τῆς Α' κλίσεως καὶ πίνακες καταλήξεων. Ἀκολουθοῦν οἱ κανόνες. (Ἐπίμ. 4).

Ἐδῶ τελειώνει ἡ διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς, δηλ., ὅτι μπορεῖ νὰ προσφέρει τὸ Ἀναγνωστικὸ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ. Ὁ διδάσκων καθηγητῆς θὰ βρεῖ τρόπους διδακτικὸς γιὰ τὴν ἐπισήμανση καὶ ἐκμάθηση τῶν γραμματικῶν φαινομένων· δὲν νομίζω ὅτι πρέπει ἓνα σχολικὸ Ἀναγνωστικὸ νὰ γίνῃ κάτι σὰν «Μέθοδος ἄνευ διδασκάλου». Ἡ παρουσία καὶ ἡ πρωτοβουλία τοῦ δασκάλου μὴ φαίνεται ἀπαραίτητη στὸ ἔργο τῆς ἐκπαίδευσης, γιατί ὁ δάσκαλος πέρα ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση κάνει καὶ παιδεία. Καὶ ἐδῶ ἀξίζει νὰ διακινδυνεύεται ἡ ὀρθὴ διδασκαλία στὴ διδακτικὴ ἱκανότητα τοῦ διδάσκοντος. Ἄλλωστε ὁ καλὸς μαθητῆς εἶναι ὁ ἐνεργητικὸς μαθητῆς, ποῦ θὰ ἀγρεύσει τὴ γνώση ἀνάμεσα στὶς πετυχημένες καὶ μὴ προσπάθειες τοῦ δασκάλου.

Ἄλλὰ ἡ τέτοια ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τοῦ μαθητῆ δὲν μπορεῖ νὰ προκληθεῖ παρὰ μόνον μὲ τὴν προσφορὰ τοῦ τέλους, δηλ. τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς ὅλης προσπάθειας. Καὶ τὸ τέλος εἶναι τὰ κείμενα. Τὰ κείμενα ποῦ θὰ προσφερθοῦν ὡς ἔκφραση στοὺς μαθητὲς πρέπει νὰ ἐκφράζουν τὸ ὕφος καὶ τὸ ἦθος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ λόγου. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ κάνομε μιὰ ἀποσαφήνιση. Τί ἐννοοῦμε, ὅταν λέμε ἀρχαῖο ἑλληνικὸ λόγος;

Μέχρι τὸ 1821, δηλ. μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα, δὲν ἀκουγόταν ὁ ὄρος ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἀλλὰ ἑλληνικά. Μιὰ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποῦ στὴ λογοτεχνικότερη μορφή της ἔφτανε στὴν Ὀμηρικὴ καὶ στὴν ἀπλούστερη ἔφθανε στὴν Ἀλεξανδρινὴ κοινὴ, ἀποτελοῦσε τὴ γραφόμενη ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά ὡς γλῶσσα τοῦ 5ου αἰῶνα, τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά ὡς ἀττικὴ διάλεκτος ἀποκλειστικὰ εἶναι «εἰσαγόμενη» θεώρηση τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας, εἰσαγόμενη ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση. Οἱ Εὐρωπαῖοι βγαίνοντας ἀπὸ τὸ μεσαῖονά τους ἀνακάλυψαν τὸν 5ο αἰῶνα, ποῦ τοὺς ἐξυπηρετοῦσε στὶς ἀναζητήσεις τους καὶ τὸν ἀπομόνωσαν ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη πολιτιστικὴ μας παράδοση, τὸν ἀπολυτοποίησαν καὶ αὐτὴ τὴν ιδέα μᾶς δίδαξαν κι ἐμᾶς. Ἡ Βαυαροκρατία μᾶς ὑπέβαλε ἓνα αἰσθημα κατωτερότητας καὶ μάλιστα μὲ εὐκολία, γιατί τὸ αἶσθημα τῆς δύναμης καὶ τῆς εὐτυχίας ποῦ εἰσόρμησε μὲ τὴν ἀπελευθέρωση ἐκμαύλισαν τὸ λαὸ καὶ κυρίως τοὺς διανοομένους του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀτονήσῃ ἡ ζωντανὴ ἔθνικὴ μας παράδοση, ποῦ ἦταν στὴ βάση τῆς θρησκευτικῆς, ὅπως εἶναι ἄλλωστε κάθε ἔθνικὴ παράδοση στὸν κόσμον. Ἔτσι ἄρχισε ἡ πολιτιστικὴ μας ἀλλοτρίωση καὶ φτάσαμε νὰ δεχόμεστε ἀπὸ τοὺς ξένους τὸν προσδιορισμὸ τῆς πολιτιστικῆς μας ταυτότητας.

Ἐμεῖς τώρα μὲ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά θέλομε νὰ ξανασυνδέσομε τὴ ζωὴ μας μὲ ὀλόκληρον τὸ πολιτιστικὸ μας παρελθόν. Θέλομε ν' ἀκούσομε τὰ τραγούδια τοῦ Ὀρφέα, ποῦ, ὅταν τὰ τραγούδαγε σὲ κάποια σπηλιὰ τοῦ Πηλίου, τὰ δέντρα μαγεμένα περπατοῦσαν καὶ πύκνωναν γύρω στὴ σπηλιὰ. Θέλομε ν' ἀκούσομε τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Αἰσχύλον νὰ μᾶς βεβαιώνουν γιὰ τὴ θεία Δίκη (Οὐδὲν ὅτι μὴ Ζεὺς), ἀλλὰ θέλομε ἀκόμα νὰ διαβάσομε καὶ τὸ Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτη, ποῦ μᾶς μιλάει γιὰ τὸν «θεῖον γνόφον», τὸν ἀπόστολον Παῦλον νὰ μᾶς βεβαιώνει ὅτι «...ἐμῶρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου», τὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομον νὰ μᾶς βεβαιώνει γιὰ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων εὐχῶν, νὰ ψάλλομε μαζὶ μὲ τὸ Ῥωμανὸ τὸ μελωδὸ τὸ «Ἡ Παρθένος σήμερον», νὰ θρηνήσομε τὸν ἐπιτάφιο θρῆνον μὲ ὄλον τὸ χριστεπώνυμον λαὸ «᾿Ω γλυκύ μου ἔαρ» καὶ μαζὶ μὲ τοὺς μεγάλους ἐκκλησιαστικὸς μας ποιητὲς νὰ ψάλλομε τοὺς Πασχάλιους ὕμνους «Πάσομε κροτοῦντες αἰῶνιον». Ἔτσι θὰ φτάσομε εὐκολα στὴν ἀπόλαυση τοῦ Παπαδιαμάντη, χωρὶς καθόλου νὰ μᾶς ἐμποδίζει ὅλη αὐτὴ ἡ ἐμπειρία νὰ κατανοοῦμε καὶ σὲ βάθος μάλιστα τὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα καὶ λογοτεχνία.

Ὅλη αὐτὴ ἡ εἰσαγωγή ἔγινε, γιὰ νὰ καταλήξω πειστικὰ στὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ κείμενα πρέπει νὰ ἐπιλεγθοῦν ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν λογοτεχνικὴ παραγωγή τῆς

ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ μάλιστα μὲ δύο προτιμήσεις. Πρώτη προτίμηση ἀναφέρεται στὰ ποιητικὰ κείμενα, τουλάχιστον γιὰ τὶς δύο πρώτες τάξεις. (Ἐπίμ. 5). Τὰ παιδιὰ ὅπως εἶναι ὁμορφα στὴν ὄψη ἔτσι εἶναι κι ἀπὸ μέσα καὶ συγκινοῦνται ἀπὸ τὰ ποιητικὰ κυρίως κείμενα. Ἡ δεύτερη προτίμηση εἶναι γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κείμενα, τουλάχιστον γιὰ τὴν πρώτη καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ γιὰ τὴν δευτέρα τάξη. (Ἐπίμ. 6).

Ἡ προτίμηση στὰ ἐκκλησιαστικὰ κείμενα βασίζεται κυρίως στὴν πίστη ὅτι εἶναι τὰ ἀξιολογότερα καὶ τὰ εὐκολότερα συνάμα γιὰ τὰ παιδιὰ. Ὁ κόσμος σήμερα ἔχει χάσει τὴν παράδοσή του καὶ αὐτὸ ὀδηγεῖ στὴ διάλυση τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινότητα (πόλη-πατρίδα) ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν προσωπικότητα. Ὁ νεοἑλληνας ἔχει σὰν παράδοση τὴν ἑλληνικὴ ὀρθοδοξία. Ἄν πρόκειται νὰ δυναμώσει τοὺς θεσμοὺς τῆς κοινωνικῆς του ὑπόστασης καὶ νὰ ξαναποκτήσει πρόσωπο καὶ ἦθος, μόνο μὲ τὴν ἀναβίωση τῆς ἑλληνορθόδοξης παράδοσής του θὰ τὸ κατορθώσει. Σὰν δάσκαλοι δὲν ἔχομε τίποτε καλύτερο νὰ προσφέρουμε στοὺς μαθητὲς μας ἀπ' αὐτὰ πού παραλάβαμε ἀπὸ τοὺς δικούς μας δασκάλους ὡς τὸ καλύτερο πού εἶχαν κι αὐτοί.

Εὐκολότερα εἶναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ κείμενα γιὰ τὰ παιδιὰ, γιατί σχετίζονται μὲ βιώματα τῶν παιδιῶν μιᾶς καὶ τὰ θέματά τους σχετίζονται μὲ τὸ ἑορτολόγιο, πού λίγο ὡς πολὺ χρωματίζει τὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ. (Ἐπίμ. 7).

Θάθελα ἰδιαίτερα νὰ τονίσω ὅτι στὰ ἐκκλησιαστικὰ κείμενα ἔχομε ἓνα λόγο σὲ πρῶτο καὶ δεύτερο πρόσωπο περισσότερο, δηλαδὴ λόγῳ βιωμάτων καὶ δεύτερον ἔχομε ἓνα σμίξιμο τῆς τέχνης μὲ τὴν πραγματικότητα ἢ ἀλλιῶς τοῦ μύθου μὲ τὴν ἱστορία καὶ αὐτὸ εἶναι πού ἀποτελεῖ τὸ ζητούμενο ὅλης τῆς πορείας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πάνω στὴ γῆ κι αὐτὸ εἶναι ἀκόμα πού στερεώνει τὴ γῆ κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας.

Στὴν δευτέρα τάξη, μπορούμε νὰ δώσουμε ἓνα παρόμοιο ἀναγνωστικό, δηλ. μὲ τὴν ἴδια διάταξη. Σ' αὐτὸ τὸ ἀναγνωστικό θὰ διδαχθεῖ τὸ ὑπόλοιπο τῆς γραμματικῆς καὶ μερικὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια τοῦ συντακτικοῦ.

Στὴ Β' τάξη μπορούμε νὰ κάνουμε δύο καινοτομίες. Πρῶτο νὰ διδάξουμε ἓνα ὁλόκληρο κείμενο, ὄχι ἀπόσπασμα, ὅπως λ.χ. τὸν Προϊμιακὸ ψαλμὸ καὶ δεύτερον νὰ δεῖξομεν στὰ παιδιὰ τὸ πρωτότυπο τοῦ Ὀμήρου μιᾶς καὶ τελειώνει σ' αὐτὴ τὴν τάξη ἢ διδασκαλία τοῦ Ὀμήρου ἀπὸ μετάφραση στὰ γυμνάσια.

Ἀφοῦ θὰ ἔχει ἐμπειροθεῖ ἢ διδασκαλία τῶν βασικῶν τῆς γραμματικῆς τῆς ἀττικῆς διαλέκτου μπορούμε νὰ διακινδυνεύσουμε καὶ μερικὸς ὁμηρικὸς τύπους, πού ἄλλωστε γίνονται κατανοητοὶ λόγῳ τῆς παραστατικότητάς τους. Ὅπως ὅποτε ὅμως τὸ ὁμηρικὸ κείμενο θὰ ἔχει δυσκολίες καὶ αὐτό, τὶς πολλὰς ἄγνωστες λέξεις, καὶ γι' αὐτὸ τὸ κείμενο πού θὰ διδαχθεῖ θὰ εἶναι κουραστικὸ ἢ πολὺ σύντομο.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο προτείνουμε μέθοδο, τὴν ὁποία ἐφαρμόσαμε πειραματικὰ μὲ ἐπιτυχία. Ἐπιλέγομε ἓνα ἀπόσπασμα 20-25 στίχων καὶ τὸ παρουσιάζομε ἐλαφρὰ διασκευασμένο, δηλ. μὲ ἀντικατάσταση 10-15 λέξεων ὁμηρικῶν μὲ ἀντίστοιχες ἀττικὲς ὅσο τὸ δυνατόν ὅμοιες πρὸς τὶς ὁμηρικὲς (μπορεῖ λ.χ. νὰ διασκευασθῇ μόνον ἢ κατάληξη τοῦ ὀνόματος). Ἐνα τέτοιο κείμενο τὸ δέχεται εὐκολότερα ὁ μαθητὴς καὶ παίρνει μιὰ ἱκανὴ γνώση τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἡ διασκευή μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ ἰδιαίτερη μέριμνα, ὥστε νὰ διασθεῖ τὸ ὕφος τοῦ κειμένου. (Ἐπίμ. 8). Σὲ ἐπόμενο μάθημα μπορεῖ νὰ διδαχθεῖ αὐτοῦσιο τὸ ὁμηρικὸ κείμενο καὶ θὰ φανεῖ πολὺ εὐκολο τότε στὸ μαθητὴ, γιατί θὰ ἔχει μόνο τὸ πρόβλημα τῶν ὁμηρικῶν λέξεων νὰ ἀντιμετωπίσει. (Ἐπίμ. 9). Μ' αὐτὴ τὴν μέθοδο χάνομε δύο διδακτικὲς ὥρες γιὰ ἓνα κείμενο, ἀλλὰ ἀπομυθοποιῶμε τὴν δυσχέρεια τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου καὶ ἐνθαρρύνομε τὸ μαθητὴ μὲ κάποια

φιλολογική κλίση ή περιέργεια να συλλαβίζει και μόνος του άφοβα το όμηρικό κείμενο.

Κείμενα όμηρικῆς γλώσσας ἔχει καὶ ἡ ἑκκλησιαστικὴ γραμματεία ὅπως εἶναι ὀρισμένοι στίχοι στὴ μνήμη μαρτύρων μέσα στὰ Μηναια, ὅπως εἶναι ἀκόμη οἱ Ἰαμβικοὶ κανόνες τῶν Χριστουγέννων (Ἐπίμ. 10) καὶ ἄλλων μεγάλων ἑορτῶν σὲ γλῶσσα ὀμηρίζουσα, καθὼς καὶ ἡ περιφνημὴ παράφραση τοῦ εὐαγγελίου τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ τὸν ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἀγιορείτη σὲ ὀμηρικὴ γλῶσσα.

Πρὸς τὸ τέλος τῆς Β΄ τάξεως μποροῦν οἱ μαθητὲς νὰ δοκιμάσουν καὶ κάποια μεταφορὰ ἀπὸ τὸ νέο πρὸς τὸ ἀρχαῖο.

Στὴν τρίτη τάξη μποροῦμε νὰ διδάξομε ἀποσπάσματα ἀπὸ τραγωδίες μὲ μιὰ εἰσαγωγὴ-περίληψη ὀλόκληρης τῆς τραγωδίας. Πειραματικὰ διαπιστώσαμε ὅτι ἀπὸ τὶς τραγωδίες προσφέρονται περισσότερο τὰ χορικά. Ἄν ἀντικατασταθοῦν οἱ δωρικοὶ τύποι μὲ τοὺς ἀντίστοιχους ἄττικοὺς καὶ δοθοῦν οἱ πληροφορίες ἀπὸ τὴ μυθολογία, τὰ χορικά ἀφομοιώνονται σχετικὰ εὐκόλα καὶ σ' αὐτὸ βοηθεῖ καὶ ἡ ποιητικότητά τους. (Ἐπίμ. 11). Ἀκόμη μποροῦμε στὴ γ΄ τάξη νὰ διδάξομε καὶ ἀποσπάσματα πεζογράφων, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Θουκυδίδη κ.ἄ., πάντοτε ἐπιλεγόμενα, ὥστε νὰ ἔχουν διδακτικότητα καὶ νὰ εἶναι ἐνδεικτικὰ τοῦ ὅφους τοῦ συγγραφέως. Παρακολουθώντας τὶς ἐποχές, τὸ ἑορτολόγιο ἀλλὰ καὶ τὶς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις, μποροῦμε νὰ προσφέρομε στὰ παιδιὰ καὶ ἀποσπάσματα λυρικῶν, ἀποσπάσματα κηρυγμάτων τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπιστολῶν τοῦ ἁπ. Παύλου (Ἐπίμ. 12) καὶ προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης. Μὲ πολλὴ ἐπιτυχία καὶ ἀπήχηση διδάχτηκε ἀπόσπασμα προφητείας τοῦ Ἱερεμίου ποὺ εἶναι σχετικὸ μὲ τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα (Ἐπίμ. 13), ὅπως καὶ ἡ προφητεία τοῦ Ἰεζεκιήλ, σχετικὴ μὲ τὴν Ἀνάσταση. Ἔτσι τὰ κείμενα ὀδηγοῦν στὸν προβληματισμὸ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ δείχνουν καὶ τὸ δρόμο γιὰ τὴ λύση τῶν προβλημάτων.

Στὴν Γ΄ τάξη θὰ ὀλοκληρωθεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ βασικοῦ συντακτικοῦ καὶ μὲ τὴ μορφή ἀσκήσεων μποροῦν οἱ μαθητὲς νὰ κάνουν μεταφορὰ ἀπὸ τὸ νέο στὸ ἀρχαῖο.

Ἐπίσης στὴν τρίτη τάξη πρέπει νὰ φανταστοῦμε ὅτι ὁ μαθητὴς θὰ ἔχει ἀποκτήσει κάποια εὐχέρεια νὰ καταλαβαίνει τὸ ἀρχαῖο κείμενο καθὼς ἐπίσης καὶ κάποιο θαυμασμὸ γι' αὐτό. Ἄν πετύχομε αὐτὰ τὰ δύο, πρέπει νὰ δώσομε σὲ ἐπίμετρο μερικὰ ἐξαιρετικὰ ἀξιόλογα καὶ χαρακτηριστικὰ κείμενα γιὰ ἐλεύθερη προσέγγιση ἀπὸ τὸ μαθητὴ.

Ἀκόμη μποροῦμε καὶ πρέπει νὰ ἀνταποκριθοῦμε σὲ μιὰ ἀνάγκη τοῦ σημερινοῦ παιδιοῦ νὰ προσεγγίσει τὰ πολιτιστικὰ ἀγαθὰ ὄχι μόνον μὲ τὴ διάνοια ἢ ἔστω καὶ μὲ τὴν ἠθικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ συναίσθημα. Εἶναι, βλέπετε, ἡ ἐποχὴ ποῦ ἡ εἰκόνα καὶ ὁ ἦχος χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα ὄχι μόνον σὰν καθαρὴ ψυχαγωγία ἀλλὰ καὶ σὰν ἐπένδυση ἰδεῶν καὶ μηνυμάτων. Ἄλλωστε αὐτὸ κατὰ κάποιον τρόπο ἀποτελεῖ καὶ ἐπάνοδο στὸ κατὰ φύσιν, γιατί ἔτσι ξεκίνησεν ὁ κόσμος, μὲ ποιητικὴ μορφή τῶν πάντων. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ δώσομε κείμενα γιὰ ἐλεύθερη προσέγγιση, κείμενα ποῦ νὰ ἔχουν μελοποιηθεῖ, ὅπως χορικά τραγωδιῶν, ἀποσπάσματα λυρικῶν, τροπάρια ἑκκλησιαστικὰ κ.ἄ. Μποροῦμε νὰ δώσομε καὶ τὴ μουσικὴ σήμανση ἢ νὰ δώσομε τὴ μελοποιημένη μορφή τους σὲ κασσέττες. Ἔτσι νομίζω ὅτι θὰ γίνει ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μύηση. Ἔτσι θὰ ἐπιδράσομε καὶ στὸ μουσικὸ αἰσθητήριο καὶ θὰ βοηθήσομε τὸ Ἑλληνόπουλο νὰ κάνει τὴ διαδρομὴ ἀπὸ τὴ διασκέδαση στὴν ψυχαγωγία μὲ τὴν πλατεία ἔννοια. Τὸ ἴδιο φυσικὰ πρέπει νὰ γίνει καὶ μὲ τὴ διδασκαλία τῶν νεοελληνικῶν. Πρέπει κάποτε ἡ παιδεία μας νὰ ξαναγουρίσει στὴν ἐποχὴ ποῦ ἔτρεφε καὶ ψυχαγωγοῦσε κυριολεκτικὰ τὸν ἄνθρωπο.

Τὸ Ἀναγνωστικὸ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ δίνει μιὰ καθολικὴ αἰσθητικὴ εἰκόνα, πρέπει δηλαδὴ νὰ εἶναι εἰκονογραφημένο. Καὶ ἐπειδὴ ὡς ἀρχαία ἐλληνικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ θεωρήσαμε τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως γράφηκε κυρίως μέχρι τὴν ἄλωση, ἢ εἰκονογράφηση τοῦ Ἀναγνωστικοῦ πρέπει νὰ ἔχει θέματα ἀπ' ὅλη τὴν ἱστορία τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν γραμμάτων.

Μ' ἓνα τέτοιο Ἀναγνωστικὸ νομίζω ὅτι θὰ δώσουμε μιὰ γεύση τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλῶσσας καὶ τοῦ ὕφους τῆς, χωρὶς βέβαια νὰ καλύψομε τὴν ὕλη ποὺ ἔχομε νὰ προσφέρουμε στὸ Ἑλληνόπουλο. Ἀκολουθεῖ τὸ Λύκειο καὶ στὰ τρία χρόνια τοῦ Λυκείου τὸ Ἑλληνόπουλο θὰ ἔχει τὴ δύναμη καὶ προπαντὸς τὴ διάθεση νὰ μάθει πολλὰ ἀκόμα.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

1

ΑΣΚΗΣΗ

Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην, πάλιν τὰ ὄπλα λαμβάνουσι καὶ εἰς τὸ ἄστυ ἔρχονται. Ἐνταῦθα ἐξαίφνης τοὺς πολεμίους ἐν τῷ Φαλήρῳ βλέπουσιν. Ἐλεγον οὖν πρὸς ἀλλήλους. Μάτην ἐμαχόμεθα χθές, ὅτι σήμερον περὶ πάντων κινδυνεύομεν. Ὡ Μῆδοι, οἱ χθὲς αἰσχυρῶς ἐδιώκεσθε καὶ ἐφεύγετε, τί πρὸς ἡμᾶς βαδίζετε σήμερον; Ἐνόμιζες, ὦ Δαρεῖτε, κενὸν εἶναι τὸ ἄστυ ἀνδρῶν γενναίων; Ἡμεῖς τοὺς θεοὺς λατρεύομεν καὶ ἱερὰ σφάγια αὐτοῖς θύομεν' διὸ καὶ αὐτοὶ ἡμᾶς σφάζουσιν.

2

ΑΣΚΗΣΗ

Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. — Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. — Ἀξιόν ἐστι μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον... — Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. — Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. — Ἐστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμᾶς. — Ἐστῶσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμένοι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι. — Ἐρωτῶ σε, πάτερ, ἵνα ὤσιν ἔν.

3

ΜΑΘΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟ

Ἀσκησις: Ναυσίθοος Φαίακας κατόκισεν εἰς νῆσον Σχερίην διὰ τὴν ὕβριν τῶν Κυκλώπων, ἀνδρῶν καθ' Ὁμηρον ὑπερηφάνων· αὐτοῖς δὲ μετοικιζομένοις τάδε ἔλεγεν. Ἄνδρες Φαίακες, ἐγὼ ὑμᾶς κατοικιῶ ἐν νήσῳ περιρρύτῳ, ἐνθα ἄσινεῖς μενεῖτε καὶ οὐδεὶς ὑμᾶς ἔτι φθερεῖ· νεμῶ δὲ ὑμῖν ἀρούρας καὶ ποριῶ ὑμῖν σπέρματα, ἃ σπερεῖτε ἐν τοῖς ἀγροῖς. Ποτιεῖτε τοὺς ἀγροὺς τοῖς ὑετείοις νάμασι καὶ σῖτον θερεῖτε τοῖς παισὶν ὑμῶν. Ἀφικομένους δὲ οὐκ ἔσφηλε αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τεῖχος ἤγειρε καὶ οἴκους ἔκτισε καὶ ναοὺς ἴδρυσεν, ἐνθα ἔφετο τοὺς θεοὺς μενεῖν καὶ οὕτω τοὺς Φαίακας ὑπ' οὐδενὸς φθερεῖσθαι.

ΛΕΞΕΙΣ:

ὕβρις=ἄδικη συμπεριφορὰ, περηφάνεια/περίρρυτος νῆσος=περίβρεχτο νησί.
 ἄσινής=ἀβλαβής/ἄρουρα=γῆ, χωράφι.
 ὑέτια νάματα=βρόχινα νερά/σφάλλω=ἀπατῶ, γελῶ.
 ἔφετο=ἐνόμιζε (β, οἶομαι=νομίζω).

4

ΚΑΝΟΝΕΣ:

1. Ὁ Μέλλων τῶν ῥημάτων πού τελειώνουν σέ -ίζω καί ἔχουν περισσότερες ἀπὸ δύο συλλαβές, καθὼς καὶ ὄλων τῶν ῥημάτων μὲ χαρακτηριστῆρα ἔρρινο ἢ ὕγρὸ (μ, ν, λ, ρ) σχηματίζεται συνηρημένος σὲ -έω μὲ ἀσθενῆς θέμα.
Π.χ. φθείρω (φθέρ-ιω), Μέλλων φθερ-έσω > φθερέω > φθερῶ
τειχίζω, Μέλλων τειχι-έσω > τειχιέω > τειχιῶ
2. Ὁ Ἀόριστος τῶν ῥημάτων μὲ χαρακτηριστῆρα ἔρρινο ἢ ὕγρὸ (μ, ν, λ, ρ) σχηματίζεται χωρὶς -σ μὲ θέμα ἰσχυρό. Π.χ. ἀγγέλλω, Ἀόριστος ἤγγελ-σ-α > ἤγγειλα, μένω, Ἀόριστος ἔμην-σα > ἔμεινα.

5

2. Ἀπὸ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου «Ἰππόλυτος» στ. 1440-1444
Χαίρουσα καὶ σὺ στεῖχε παρθέν' ὄλβια'
μακρὰν δὲ λείπεις βραδίως ὀμιλίαν.
λύω δὲ νεῖκος πατρὶ χρηζούσης σέθεν'
καὶ γὰρ πάροιθε σοῖς ἐπειθόμην λόγοις.

ΛΕΞΕΙΣ

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἀποχαιρετᾷ ὁ Ἰππόλυτος τὴ θεὰ Ἄρτεμη καὶ συμφιλιώνεται μὲ τὸν πατέρα του.

στεῖχε=βάδιζε, πήγαινε
ὄλβια=μακάρια
ὀμιλία=συναναστροφή
νεῖκος=φιλονικία, διαφορά
χρηζούσης σέθεν=ἐπειδὴ τὸ ζητᾷς ἐσὺ
πάροιθε=στὸ παρελθόν
σοῖς λόγοις=στοὺς δικούς σου λόγους.

6

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Ἀπὸ τὸν Ἀκάθιστον Ὕμνον (Ὡρολόγιον τὸ Μέγα), εἰρμός.
Ἄνοιξω τὸ στόμα μου καὶ πληρωθήσεται Πνεύματος
καὶ λόγον ἐρεύξομαι τῇ βασιλίδι Μητρὶ καὶ ὀφθήσομαι
φαιδρῶς πανηγυρίζων καὶ ἄσω γηθόμενος ταύτης τὰ
θαύματα.

7

- Ἀπὸ τὴν Παρακλητικὴν ἢ Ὀκτώηχον
Θεοτοκίον. Ἦχος α'.

Τὴν παγκόσμιον δόξαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων
σπαρεῖσαν καὶ τὸν Δεσπότην τεκοῦσαν,
τὴν ἐπουράνιον πύλην, ὑμνήσωμεν Μαρίαν
τὴν Παρθένον, τῶν Ἀσωμάτων τὸ ἄσμα καὶ
τῶν πιστῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα' αὕτη γὰρ
ἀνεδείχθη οὐρανὸς καὶ ναὸς τῆς Θεότητος'

αὐτὴ τὸ μεσότοιχον τῆς ἐχθρας καθελού-
σα εἰρήνην ἀντεισηῆξε καὶ τὸ βασίλειον
ἠνέωξε. Ταύτην οὖν κατέχοντες τῆς Πί-
στεως τὴν ἄγκυραν ὑπέρμαχον ἔχομεν τὸν
ἐξ αὐτῆς τεχθέντα Κύριον. Θαρσεῖτω τοί-
νυν, θαρσεῖτω λαὸς τοῦ Θεοῦ: καὶ γὰρ αὐ-
τὸς πολεμήσει τοὺς ἐχθροὺς ὡς παντοδύναμος.

8

Ὀδυσσεΐας Ζ (στ. 1-19)

Ὀδυσσεύς ἄφιξις εἰς Φαίακας.

ὥς ὁ μὲν ἔνθα καθεῦδε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεὺς
ὑπνω καὶ καμάτῳ βεβαρυμένος· αὐτὰρ Ἀθήνη
βῆ ῥ' ἐς Φαιήκων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε,
οἳ πρὶν μὲν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχώρῳ Ὑπερείῃ,
ἀγχοῦ Κυκλώπων, ἀνδρῶν ὑπερηφάνων
οἳ σφᾶς διήρπαζον, βία δὲ ἀνώτεροι ἦσαν.
ἔνθεν ἀναστήσας ἄγε Ναυσίθους θεοειδῆς,
κατόκισε δὲ Σχερίῃ μακρὰν ἀνδρῶν κερδοσκόπων,
ἀμφὶ δὲ τεῖχος ἔλασε πόλει καὶ ἔκτισεν οἶκος
καὶ ναοὺς ἐποίησε θεῶν καὶ διένειμεν ἀρούρας.
ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη κηρὶ δαμασθεὶς Ἀϊδόσδε βεβήκει,
Ἀλκίνοος δὲ τότε ἤρχε, θεῶν ἄπο βουλάς εἰδώς.
τοῦ μὲν ἔβη πρὸς δῶμα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
νόστον Ὀδυσσεὶ μεγαλήτορι μηχανωμένη.
βῆ δ' ἴμεν ἐς θάλαμον πολυδαίδαλον, ἐν ᾧ κούρη
κοιμᾶτ' ἀθανάταις φυὴν καὶ εἶδος ὁμοίη,
Ναυσικάα, θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀλκινόου,
πάρ' δὲ δὴ ἀμφίπολοι, χαρίτων ἄπο κάλλος ἔχουσαι,
σταθμῶν ἐκάτερθε, θύραι δ' ἐπέκειντο φαειναί.

ΛΕΞΕΙΣ

καθεῦδε=ἐκάθευδε (ἀναύξ. τύπος)

πολύτλας=πολύπαθος (τλάω=σηκώνω. πρβ. Ἄτλας)/δῖος=θεῖος (πρβ. Δίας).

ὑπνω, καμάτῳ=ποιητ. αἴτιον./αὐτὰρ=ἀλλά, ὅμως./βῆ-ἔβη (ἀναύξ. τ.).

ναίω=κατοικῶ (ναός)/ἀγχοῦ=κοντὰ/σφᾶς=αὐτοὺς/βία=δοτ. ἀναφορᾶς=στὴ δύνα-
μη/ἀναστήσας=ἀφοῦ τοὺς σήκωσε./ἄγε (ἀναύξητος τύπος/κατόκισε=ἀόριστ. τοῦ
κατοικίζω=ἐγκαθιστῶ.

ἔλασε=ἀόριστ. τοῦ ῥ. ἐλαύνω=περνῶ, φέρνω, σχεδιάζω.

ἀρούρα=γῆ (ἀρόφ-ῶ, ἀροτρον)/κηρὶ=ποιητ. αἴτιον, κῆρ=ἡ μοῖρα τοῦ θανάτου.

Ἀιδόσδε ἐνν. δόμους, δηλ. στοῦ Ἄδη (τὰ παλάτια)/εἰδώς=ξέροντας, ἐρμηνεύ-
οντας./τοῦ=αὐτοῦ.

μεγαλήτωρ-ορος=μεγαλόψυχος (ἤτορ=ψυχή).

βῆ δ' ἴμεν=ξεκίνησε νὰ πάει./φυή=φκιασιὰ τοῦ κορμιοῦ.

σταθμοὶ=στύλοι τοῦ κρεβατιοῦ ἢ παραστάδες τῆς πόρτας.

Ἔοδος ἄφιξις εἰς Φαίακας. (στ. 1-19)

ὣς ὁ μὲν ἔνθα καθεῦθε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεὺς
 ὕπνω καὶ καμάτῳ ἀρημένος· αὐτὰρ Ἀθήνη
 βῆ ῥ' ἐς Φαιήκων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε
 οἳ πρὶν μὲν ποτε ἔναιον ἐν εὐρυχώρῳ Ὑπερείη,
 ἀγχοῦ Κυκλώπων, ἀνδρῶν ὑπερηνορέοντων,
 οἳ σφεας σινέσκοντο, βίηφι δὲ φέρτεροι ἦσαν.
 ἔνθεν ἀναστήσας ἄγε Ναυσίθοος θεοειδῆς,
 εἶσεν δὲ Σχερήϊ ἐκάς ἀνδρῶν ἀλφηστάων,
 ἀμφὶ δὲ τεῖχος ἔλασσε πόλει καὶ ἐδείματο οἴκους
 καὶ νηοὺς ποίησε θεῶν καὶ ἐδάσσατ' ἀρούρας.
 ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη κηρὶ δαμείς Ἄιδόσδε βεβήκει,
 Ἀλκίνοος δὲ τότε ἤρχε, θεῶν ἅπο μῆδεα εἰδώς.
 τοῦ μὲν ἔβη πρὸς δῶμα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
 νόστον Ὀδυσσῆϊ μεγαλήτορι μητιόωσα.
 βῆ δ' ἵμεν ἐς θάλαμον πολυδαίδαλον, ᾧ ἔνι κούρη
 κοιμᾶτ' ἀθανάτησι φυὴν καὶ εἶδος ὁμοίη,
 Ναυσικάα θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀλκινόοιο,
 παρ' δὲ δὺ' ἀμφίπολοι, Χαρίτων ἅπο κάλλος, ἔχουσαι,
 σταθμοῖν ἐκάτερθε· θύραι δ' ἐπέκειντο φαειναί.

ΛΕΞΕΙΣ

ἀρημένος=βεβαρημένος./εὐρυχώρῳ ἀντι εὐρυχώρῳ χάριν τοῦ μέτρου.

--/-υ/-υ υ/- υυ/- υυ/--

οἳ πρὶν μὲν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχώρῳ, Ὑπερείη

Αὐτὸ εἶναι τὸ ὁμηρικὸ ἐξάμετρο:

-υυ/-υυ/-υυ/-υυ/-υ-. Τὸ - ἰσοδυναμεῖ μὲ υυ.

ὑπερηνορέων-οντος=ὑπερήφανος.

σινέσκοντο: ὁμηρικὸς παρατατικὸς χωρὶς αὐξηση καὶ μὲ πρόσφυμα εσκ ἀντι ἐσίνοντο,σίνοντο, σινέσκοντο=συχνὰ διήρπαζον (θαμιστικὸ ρῆμα).

βίηφι ἀντι βία=Ὀμηρ. κατ/ξη δοτ. -ηφι.

φέρτερος, φέριστος=ἀνώτερος, ἀνώτατος./εἶσεν: ἀόρ. τοῦ καθίζω=ἐγκαθιστῶ κάποιον.

ἐκάς=μακρὰν+γεν./ἀλφηστής=ὁ τρώγων ἄλφιστα, ἀρτοφάγος, ἄρπαξ, κερδοσκόπος. νηὸς=ναός./ἐδάσσατο:ἀόριστος α' τοῦ ρ. δατέομαι (καὶ δαίομαι)=μοιράζω (διπλὸ σσ).

ἐδείματο ἀντι ἔδειμε: ἀόριστ. τοῦ δέμω=κτίζω./μῆδος -ους: πληθ. μῆδεα=σκέψη, βουλή.

μητιόωσα: μτχ. ὁμηρικὴ (ὠω ἀντι αου) τοῦ ῥ. μητιάω=μηχανῶμαι.

ἵμεν: Ἄπαρ. τοῦ ῥ. εἶμι=ἔρχομαι.

σταθμοῖν: Δυϊκὸς ἀρ. Γεν. ἀντι σταθμῶν.

ΜΑΘΗΜΑ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Ἐκ τῶν Μηναιῶν Δεκεμβρίου ΚΕ
 Ὁρθρος τῆς Χριστοῦ γεννήσεως

Κανὼν Ἰαμβικός Ἰωάννου Μοναχοῦ φέρων ἀκροστοιχίδα τήνδε διὰ στίχων
 Ἡρωελεγειῶν:

Εὐεπίης μελέεσσιν ἐφύμνια ταῦτα λιγαίνει
 Ἰία Θεοῦ μερόπων ἔνεκα τικτόμενον
 ἐν χθονί, καὶ λύοντα πολύστονα πῆματα κόσμου.
 Ἄλλ' ἄνα, ῥητήρος ῥύεο τῶνδε πόνων.

Ο ΚΑΝΩΝ: (τρεις ἀπὸ τοὺς εἰρμούς τοῦ Κανόνος)

Ἔσωσε λαὸν θαυματοργῶν Δεσπότης
 Ἰγρὸν θαλάσσης κῦμα χερσώσας πάλαι
 Ἐκὼν δὲ τεχθεὶς ἐκ Κόρης τρίβον βατήν
 Πόλου τίθησιν ἡμῖν ὄν κατ' οὐσίαν
 Ἰσὸν τε Πατρὶ καὶ βροτοῖς δοξάζομεν.

Ναίων Ἰωνᾶς ἐν μυχοῖς θαλαττίοις
 Ἐλθεῖν ἔδειτο καὶ ζάλην ἀπαρκέσαι.
 Νυγεὶς ἐγὼ δὲ τῷ τυραννοῦντος βέλει
 Χριστὲ προσαιδῶ, τὸν κακὸν ἀναιρέτην
 Θᾶττον μολεῖν σε τῆς ἐμῆς ῥαθυμίας.

Στέργειν μὲν ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον φόβῳ
 Ῥῆον σιωπήν τῷ πόθῳ δὲ Παρθένε
 ὕμνους ὑφαίνειν συντόνωσ τεθηγμένους
 Ἐργῶδές ἐστιν ἄλλα καὶ Μήτηρ σθένος
 Ὅση πέφυκεν ἢ προαίρεσις δίδου.

ΣΧΟΛΙΑ:

Ἄκροστοιχίς: ὁ συνδυασμὸς τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν στίχων, ποὺ ὅταν διαβάζονται μὲ τὴ σειρὰ ἀποτελοῦν λέξεις καὶ οἱ λέξεις φράσεις καὶ στίχους. Τὰ 129 ἀρχικὰ γράμματα τῶν ἰσαριθμῶν στίχων τοῦ Κανόνος, ὅταν διαβαστοῦν στὴ σειρὰ, κάνουν τὸ ἠρωελεγειακὸ τετράστιχο «Εὐεπίης...». Ἡρωελεγειακοὶ στίχοι λέγονται οἱ στίχοι μὲ μέτρο ἠρωικό, δηλαδὴ ὀμηρικὸ σὲ κάποια μικρὴ παραλλαγὴ, ποὺ λέγεται ἐλεγειακὸ μέτρο. Στὸ ἠ/ε μέτρο ὑπολογίζονται οἱ στίχοι κατὰ ζεύγη. Ὁ πρῶτος στίχος ἔχει καθαρὰ ὀμηρικὸ (ἠρωικὸ) μέτρο καὶ ὁ δεῦτερος ἐπίσης ὀμηρικὸ, ἀλλὰ χωρὶς τὶς συλλαβὲς ποὺ ἀποτελοῦν τὶς ἄρσεις (υυ ἢ -) τοῦ 3ου καὶ 6ου ποδὸς (μέτρου). Ὁ τύπος τοῦ ἠ/ε μέτρου εἶναι ἔτσι:

-υυ -υυ -υυ -υυ -υυ -υ
 -υυ -υυ - -υυ -υυ -

Ὁ Κανὼν ἔχει μέτρο ἰαμβικό, ὅπως τὸ μάθημα στὸ μάθημα τοῦ Ἰηπολύτου.

ΛΕΞΕΙΣ: Ἴον τῆς Ἰαμβικῆς Ἄκροστοιχίδος

εὐεπίη-εὐεπία (εὐ-ἔπος)-καλὸς λόγος, εὐλογία/ἐφύμνιον-ὕμνος,
 μελέεσσι-μελέεσι-μέλεσι. μέλος=ᾄσμα/λιγαίνω-κηρύσσω, διαλαῶ.
 υἷα=υἶον/μέροψ, -οπος=ἄνθρωπος (ὄμηρ. τύποι)/χθών, χθονὸς=γῆ.
 πολύστονον πῆμα=πολυστέναχτο κακὸ (βάσανο)/πόνος=κόπος, βάσανο.
 ἄνα-ἄναξ- βασιλεῦ, Θεὲ (ἐπίκληση Ἀπόλλωνος)/ῥητήρ, ἦρος=ῥήτωρ, αὐτὸς.
 ποὺ μιλάει/ῥύετο-ῤύου: Προστακτικὴ τοῦ ῤ. ῤύομαι=σώζω.

2ον τοῦ Κανόνος

θαυματουργῶ: μετοχή τροπικῆ/ὕγρον κῦμα: ἐνν. τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα.
 χερσώσας: μετοχή τοῦ ῥ. χερσώω=ξεραίνω, κάνω χέρσα (στεγνὴ) γῆ.
 ἢ τρίβος, -ου=δρόμος/βατός=περπατητός, πού νά μπορείς νά τὸν βαδίσεις,

11

ΜΑΘΗΜΑ 12

Ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδη. Ἄλκηστις στίχοι 435-475.

Ἡ Ἄλκηστι, νεαρὴ σύζυγος τοῦ βασιλιᾶ τῶν Φερῶν Ἀδμήτου, προσφέρθηκε νά πεθάνει ἀντὶ γιὰ τὸν ἄντρα της. Μόλις μαθαίνει ὁ χορός, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ δεκαπέντε Φεραῖους, ξεσπᾷ σὲ ἄσμα θρηνητικὸ καὶ δοξαστικὸ τῆς ἡρωίδας.

Χ Ο Ρ Ο Σ

- Χο. ὦ Πελίου θύγατερ, [στρ.
 χαίρουσά μοι εἶν Ἄϊδαο δόμοις 436
 τὸν ἀνάλιον οἶκον οἰκετεύεις.
 ἴστω δ' Ἄϊδας ὁ μελαγχαίτας θεὸς ὅς τ' ἐπὶ κώπᾳ
 πηδαλίῳ τε γέρων 410
 νεκροπομπὸς ἴζει,
 πολὺ δὴ πολὺ δὴ γυναῖκ' ἀρίσταν
 λίμναν Ἀχεροντίαν πορεύ-
 σας ἐλάτῃ δικώπῳ.
 πολλά σε μουσοπόλοι [ἀντ.
 μέλψουσι καθ' ἐπτάτονόν τ' ὄρειαν 446
 χέλυον ἔν τ' ἀλύροις κλέοντες ὕμνοις,
 Σπάρτῃ κύκλος ἀνίκα Καρνείου περηνίσσεται ὄρας
 μηνός, ἀειρομένας 450
 παννύχου σελάνας,
 λιπαραῖσί τ' ἐν ὀλβίαις Ἀθάναις.
 τοίαν ἔλιπες θανοῦσα μολ-
 πὰν μελέων ἀοιδοῖς.
- εἶθ' ἐπ' ἐμοὶ μὲν εἴη, [στρ.
 δυναίμαν δέ σε πέμψαι 456
 φάος ἐξ Ἄϊδα τεράμωνων
 καὶ Κωκυτοῖο ρέεθρων
 ποταμίᾳ νερτέρῃ τε κώπᾳ.
 σὺ γὰρ ὦ, μόνα, ὦ φίλα γυναικῶν, 460
 σὺ τὸν αὐτᾶς
 ἔτλας πόσιν ἀντὶ σᾶς ἀμείψαι
 ψυχᾶς ἐξ Ἄϊδα κούφα σοι
 χθῶν ἐπάνωθε πέσοι, γύναι. εἰ δέ τι
 καινὸν ἔλοιτο πόσις λέχος, ἢ μάλ' ἂν ἔμοιγ' ἂν εἴη
 στρυγηθεὶς τέκνοις τε τοῖς σοῖς. 465
 ματέρος οὐ θελούσας [ἀντ.
 πρὸ παιδὸς χθονὶ κρύψαι
 δέμας, οὐδὲ πατρὸς γεραίου,

ὄν ἔτεκον δ', οὐκ ἔτλαν ῥύεσθαι,
 σχετλίῳ, πολὺν ἔχοντε χαίταν. 470
 σὺ δ' ἐν ἡβᾷ
 νέᾳ προθανοῦσα φωτὸς οἶχη.
 τοιαύτας εἶη μοι κῦρσαι
 συνδυάδος φιλίας [ἀλόχου]· τοῦτο γὰρ
 ἐν βίῳ σπάνιον μέρος· ἢ γὰρ ἂν ἔμοιγ' ἄλυπος
 δι' αἰῶνος ἂν ζυνεῖη. 475

12

Ἀπὸ τὸ Τριώδιον. Μεγάλῃ Παρασκευῇ ἑσπέρας
Ἀπόστολος. Πρὸς Κορινθίους Α18-31, Β1-3

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Μ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διδάσκει τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Σταυροῦ ἀπέναντι στὴν ἀνθρώπινη σοφία καὶ δύναμη καὶ μ' αὐτὸ ἀποδεικνύει τὸ μάταιο τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, ἂν αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς δὲν ἔχει στόχο τὴ σοφία τοῦ Σταυροῦ.

¹⁸· Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστὶ.¹⁹ γέγραπται γὰρ· ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.²⁰ ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανε ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;²¹ ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.²² ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν,²³ ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν,²⁴ αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν·²⁵ ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ.²⁶ Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς,²⁷ ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνη, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρὰ,²⁸ καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ,⁹ ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.³⁰ ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις,³¹ ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθῃ.

Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ.³² οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον.

13

Τὸ οἰκολογικὸ κήρυγμα τοῦ προφήτου Ἰερεμίου. Ἱερ. ΙΒ' 1-16.

Ἔως πότε πενθήσει ἡ γῆ, καὶ πᾶς ὁ χόρτος τοῦ ἀγροῦ ξηρανθήσεται, ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ; ἠφανίσθησαν κτήνη καὶ πετεινά, ὅτι εἶπον· Οὐκ ὄψεται ὁ Θεὸς ὁδοὺς ἡμῶν· σοὺ οἱ πόδες τρέχουσι, καὶ ἐκλύουσί σε. Συναγάγετε πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἐλθέτωσαν τοῦ φαγεῖν αὐτήν. Ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν μερίδα μου, ἔδωκαν τὴν μερίδα τὴν ἐπιθυμητὴν μου εἰς ἔρημον ἄβατον, ἐτέθη εἰς ἀφανισμόν ἀπωλείας.